TD F 159

2,30 €. Any 24. La Franja, novembre de 2023

TEMPS DE FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

Pals a les rodes a l'assignatura de català

A l'IES Matarraña de Vall-de-roures, els alumnes que volen cursar la llengua pròpia ho tenen ben difícil. [p. 5]

Lo ball és cultura

El Cinga Fòrum d'enguany ha estat dedicat al ball tradicional a la ribera del Cinca com a patrimoni etnomusical. [p. 7]

Alaó: 900 anys

Aquest mes de novembre, es commemora el 900è aniversari de la consagració de l'església de Santa Maria d'Alaó, a Sopeira. [p. 14]

Premi Franja 2022

Sigrid Schmidt von der Twer ha rebut aquest guardó, que distingeix les persones més implicades amb la cultura del nostre territori. [p. 15]

Temps d'escola 15

'La música és una ferramenta de trasnformació'

Entrevista a Panxo, de Zoo [p. 10]

Sumari

2 Cartes dels lectors
3 Editorial
Vinyetes al vent
4 Matarranya
7 Baix Cinca
8 Llitera
10 Entrevista
12 Llitera
14 Ribagorça
15 Aragó
16 Catalanofonia
18 Acadèmia Aragonesa de la Llengua

Imatge coberta: Panxo a Pena-roja (Foto ©Lluís Rajadell)

TEMPS DE **FRANJA** 159

Edita:

C. Sagrat Cor, 33. 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
· Associació Cultural del Matarranya
· Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
· Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès. redaccio@tempsdefranja.org
Gestió i administració: Cèlia Badet.
Maquetació gràfica: Carles Terès
Consell de redacció:
Matarranya: M. D. Gimeno, Carles Sancho
Baix Cinca: Rosa Arqué
Llitera: Josep Espluga
Ribagorça: Glòria Francino
Cultura: Hèctor Moret
Entrevistes i Opinió: Carles Terès
Catalanofonia: Hugo Sorolla
Aragó: Màrio Sasot
En aquest número: Roberto Albiac, Marina d'Algars, Patrici Barquín, Esteve Betrià, Javier Giralt, Marta Jiménez, Rubén Lombarte, Juan Pablo Martínez, Carme Messeguer, Maite Moret, Ramon Mur, Berenguer de Mussots, Vicent Pallarés, Francesc Ricart, Ramon Sistac.
Suplements:
Styli Locus: M. Llop, M. Sasot
Temps d'escola: P. Nogués, P. Cucalon
Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21
Producció: Terès & Antolín info@teresantolin.com
Disseny: Carles Terès Bellès
Dipòsit legal: TE-88/2000
ISSN: 1695-7709
Membre de l'ACPC

En venda a:
Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saidí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papelería Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** La 2 de Viladrich. **Vall-de-roures:** Camins Serret.

Cartes dels lectors

Orgullosa de ser aragonesa i parlar català

Voldria dedicar aquestes paraules a expresar com em sento amb la situació que s'està donant actualment amb l'aprenentatge del català a l'IES Matarranya.

Primer vull deixar clar que soc i que em sento aragonesa, i que estic molt orgullosa de ser-ho. No soc una perillosa independentista radical que considera que la Franja és o hauria de ser catalana (com pensen alguns de la gent que defenem la nostra llengua), jo soc i vull seguir sent aragonesa.

També he de dir que, a la vegada que em sento molt orgullosa de ser aragonesa, igual d'orgullosa em sento de parlar català, considero que el català és la meva llengua i no vull renunciar a ella.

Em dol que, per alguna extranya raó i des de fa molts i molts anys, sigui tant complicat l'aprenentatge del català en aquesta zona. I que sigui l'últim reducte d'Aragó on encara passa (tot i que el curs passat es van oferir tots els mitjans necessaris per solucionar-ho), és més penós encara.

Resulta decebedor que el català acabi utilitzant-se com argument per a mantindre confrontacions polítiques innecessàries i sense sentit. Per això em sento molt agraïda i orgullosa de l'Ajuntament de Calaceit que, al marge del color polític dels seus representants, s'està implicant en defensar els nostres drets llingüístics.

A Calaceit fa quaranta anys que es va començar a estudiar català a l'escola, en aquell moment també van haver-hi moltes reticències per a que es puguès fer. He de dir que molts dels veïns que llavors s'hi oposaven fortament ara tenen als seus fills i filles vivint i treballant a Catalunya, i que aquests han hagut d'aprendre català per a poder fer-ho.

En el meu cas he d'agraïr que tenir coneixements de català m'ha donat la possibilitat de treballar a Catalunya i poder retornar a casa, a Calaceit, on sempre he volgut viure.

Considero que els docents i l'equip directiu de l'IES Matarraña haurien de tindre una especial sensibilitat amb la nostra llengua i ser els més interessats en oferir el millor projecte educatiu possible als nostres fills, perquè és important per al seu futur.

Afortunadament, tot i les resistències d'alguns, la societat evoluciona i actualment (almenys a Calaceit) el debat del català ja està superat. El pragmatisme i el sentit comú ens han fet arribar a la conclusió de què ens hem de sentir orgullosos de la nostra llengua i de que és un avantatge aprendre-la.

Seguirem defensant els nostres drets llingüístics i buscant solucions per oferir als nostres fills la millor educació possible. Potser fora d'un institut on no es valora com cal un dret fonamental dels alumnes: aprendre la seva llengua.

Si tu també ets sents així, comparteix aquest missatge

Susana Martí
Calaceit

A Temps de Franja *volem saber la teua opinió.* ***Envia'ns les teues cartes****, tot indicant el teu nom i població, a: redaccio@tempsdefranja.org*

COMARCA DEL matarraña

Amb el suport del Departament de Cultura

SUBSCRIU-T'HI
T. 978 85 15 21
redaccio@tempsdefranja.org

Recordem a tots els **subscriptors** de *Temps de Franja* que ens comuniquen la seua adreça de correu electrònic a **redaccio@tempsdefranja.org** per rebre els butlletins electrònics

Politització de la llengua catalana a l'Aragó

Des que en la primera legislatura del Govern d'Aragó 1983-1987 del socialista Santiago Marraco com a president i el favarol José Ramón Bada com a conseller de Cultura i Educació es va introduir el català a l'escola, aconseguir la normalització lingüística en el nostre territori —com estableix com a objectiu la Declaració de Mequinensa de 1984— la nostra llengua pròpia mai ha tingut el camí gens de fàcil. Molta gent s'ha encarregat de posar pals a la roda per no assumir la realitat trilingüe a l'Aragó.

Durant la segona legislatura (1987-1991), Hipólito Gómez de las Roces del PAR, que la presidia, estava disposat a canviar la política lingüística de l'executiu i, en les seues primeres declaracions va afirmar que cremaria totes les gramàtiques catalanes a l'Aragó. Era una clara referència a la que havia publicat l'anterior govern socialista, encarregada al doctor Artur Quintana: *La nostra llengua. Gramàtica de llengua catalana* (1984), volum 3 de la col·lecció en català "Pa de casa" que edità el govern de Marraco. De l'alcanyissà Darío Vidal, en aquella legislatura conseller de Cultura i Educació, que havia realitzat gran part de la seua trajectòria professional a Catalunya, mai vam escoltar cap declaració en contra de l'actitud del seu president. Es suposa que ell en sabia sobre el tema de la nostra llengua encara que només fos per proximitat a les nostres viles i per l'estada a Catalunya. Un any va durar al càrrec. Malgrat que Gómez de las Roces va posicionar-se contrari al català, durant aquella legislatura les classes en la nostra llengua als centres aragonesos franjolins van créixer i també el nombre d'alumnes. La població no estava disposada a donar un pas enrere, després d'aconseguir entrar la llengua als centres educatius, per la catalanofòbia del seu president. Una iniciativa de l'anterior executiu es va perdre: el Premi Guillem Nicolau, inaugurat el 1986 per guardonar la millor obra escrita en català.

Després vindrien altres legislatures amb alternança de governs del PAR, PP i PSOE, en què es mostraren en general més favorables a la nostra llengua els d'esquerra que els de dreta i regionalistes.

En la VIII legislatura (2011-2015) es formà un govern del PP-PAR sota la presidència de Luisa Fernanda Rudi i amb Dolores Serrat Moré, catalana de naixement, com a consellera d'Educació, Universitat, Cultura i Esport. Després de molt pensar, el 2013 l'executiu va determinar que havien de substituir el terme "català" de la nostra llengua i van inventar com a denominació "Lengua Aragonesa Propia del Área Oriental" (LAPAO) i a la llengua aragonesa "Lengua Aragonesa Propia del Área Pirenaica y Prepirenaica" (LAPAPYP). ¿Algú es podia imaginar que el nom d'una llengua podia ser tan llarg i ridícul? Ningú s'ho va prendre seriosament i l'executiu va ser la riota de tothom. I les dos denominacions en pocs mesos es van perdre en l'oblit. Malgrat el poc interès per la llengua de l'executiu del PP-PAR, el nombre de matriculats a les classes de català en els centres d'ensenyament va continuar augmentant.

Durant les dos legislatures posteriors, de 2015 al 2023, presidides pel socialista Francisco Javier Lambán, l'executiu, amb la presència de la Chunta Aragonesista (CHA) es va constituir la Direcció General de Política Lingüística, que ha treballat —on li han deixat— per les dos llengües minoritzades: català i aragonès. Web de les Llengües d'Aragó, celebració del Dia de la Llengua Materna, exposicions, Premis Guillem Nicolau, Projecte Moncada per a la dinamització del català, mapes toponímics municipals, Acadèmia Aragonesa de la Llengua, publicacions, Premi Desideri Lombarte, documentals...

A les últimes eleccions autonòmiques els resultats han donat un altre tomb, i l'actual executiu està format pel PP, Vox i PAR. El nou president del Govern d'Aragó és el popular Jorge Antonio Azcón, i el primer que ha fet és suprimir la Direcció General de Política Lingüística i les subvencions destinades a les entitats que defensen el català en els territoris en què és llengua pròpia. No admet que a l'Aragó es parla català sinó diverses llengües i modalitats lingüístiques sense precisar quines són i on es parlen. Però no tot és negatiu per a les nostres llengües, i és que al Parlament Espanyol, de majoria progressista, els nostres representats podran expressar-se en la llengua pròpia, una reivindicació important que pot arribar a la Unió Europea i a les Corts d'Aragó.

Una altra volta ens caldrà fer més força per navegar en una legislatura més amb el vent en contra, dificultat a la qual, per desgràcia, ja hi estem massa acostumats. Quatre anys es passen ràpid! Ànims a tots!

Hipòlito Gómez de las Roces el 2022
ARXIU

Vinyetes al vent. Per Tarroc

L'activisme local a la Portellada

// Carles Sancho Meix

La Portellada és un poble dinàmic on la gent que hi viu destaca per engrescadors projectes col·lectius que busquen millorar la vida del seu veïnat. És el que comporta viure en una població molt menuda però activa, de només 236 habitants segons el cens del 2022. Un dels que més m'ha impressionat és la restauració de l'ermita de Sant Miquel i els seus voltants, situada en un lloc privilegiat dalt d'un tossal prop de la població on, l'any 1987 els jubilats, van habilitar un mirador de la vila extraordinari. Però, a més, s'ha adequat un lloc per als més menuts, un passeig agradable des de la vila fins l'edificació religiosa i un espai per menjar o reunir-se.

Un altre projecte singular que es va treballar molt va ser la recopilació de fotografia antiga, on per engrescar els veïns, es van fer exposicions que, finalment, va culminar en la publicació d'un volum, sufragat amb l'esforç econòmic dels portellencs. El llibre titulat *La Portellada 1984-1994: 100 años de historia en retratos* (2018) mostra tot el material fotogràfic aportat per la gent: més de 600 fotografies i un DVD amb més de 4200. Els organitzadors, l'Associació Cultural Quintos-68/ Penya Rostoll, mai haurien pensat recopilar-ne tantes.

També podem ressenyar que en la celebració de la festa de Sant Antoni, s'hi ha fet diverses vegades, amb la necessària col·laboració dels veïns, l'obra teatral dedicada al sant i que, per no oblidar el text, s'ha publicat al llibre *Las tentaciones de San Antonio en La Portellada* (1997) a càrrec d'Antonio Beltrán, on es recull l'obra rescatada de la memòria d'Àngel Martí Esteve. En la representació apareixen els Diables de Sant Antoni i, arran de la seua última teatralització l'any 1990, es va crear el grup de Correfocs Diables de Sant Antoni amb lo Llangosto de foc, que durant molts anys van actuar i animar les festes de la vila i es van passejar per moltes localitats de l'Aragó i Catalunya.

La recent restauració de les campanes i la matraca de Setmana Santa, la divulgació dels tocs de les mateixes i l'adequació per acollir-les al campanal del temple parroquial, va ser una iniciativa popular que va començar el 2019 i que ha acabat enguany. Una altra va ser l'adquisició de l'harmònium el 2017 a la presó Model de Barcelona que, després d'una laboriosa restauració, va arribar a la població el 2019, per ubicar-lo a l'església. L'A.C. Q-68/P. Rostoll amb l'Arxiu Amada Meseguer van ser els promotors de la iniciativa i, últimament, els organitzadors dels Concerts anuals d'harmònium durant la Setmana Cultural del mes d'agost.

Concert d'harmònium l'agost d'enguany
M. VILLORO

La Fira de l'Hort i el Jardí es una convocatòria de nova creació al Matarranya, que es celebra anualment coincidint amb l'1 de maig, on hi col·laboren molts veïns. Fins ara se n'han fet 8 edicions. A part de les parades pels carrers, hi ha moltes activitats per a tothom: xerrades, música, demostracions, tallers, actuacions, exposicions, animació...

Instal·lació de la matraca l'any passat al campanal de l'església
M. VILLORO

La Portellada també participa en la iniciativa conjunta de l'ASCUMA i de la Comarca del Matarranya de recuperar la toponímia urbana i del terme municipal, com a part del nostre patrimoni immaterial. Víctor Vidal i Marco Aurelio Villoro són els responsables del treball que ja tenen molt avançat. Esperem veure editat ben prompte el mapa toponímic del municipi, perquè tota la cartografia que es vaigue editant, evito la castellanització, de vegades ridícula, dels nostres noms de lloc tradicionals.

L'afició a la música dels veïns de la població va fer possible la creació de la secció de música de l'Asociación Cultural El Portillo de la Portellada, que per aconseguir una major consolidació va unir-se, el 1996, a l'Asociación Musical Valderrobrense per formar l'actual Asociación Musical Banda Comarcal San Antón. En esta entitat supramunicipal s'han format molts veïns de la població interessats per la música. La banda San Antón recentment va celebrar el seu vint-i-cinquè aniversari i espera celebrar-ne molts més perquè està ben consolidada amb la creació de l'Escola Municipal de Música de Vall-de-roures.

El català a l'IES Matarraña: en setena hora i sense transport escolar

// Rubén Lombarte

Des de l'associació de mares i pares Clarió denuncien que s'està discriminant als alumnes que volen aprendre la seua llengua. El factor setena hora ha fet caure la matrícula en picat.

Els estudiants de 1er i 2on de la ESO que volen fer català no tenen transport escolar perquè s'han de quedar una hora més a l'institut.
I. APARICIO / MATARRANYA.MEDIA

L'inici del curs escolar, tant a Primària com a Secundària, està sent bastant mogut. Si els CRAs del Matarranya s'han trobat amb el conflicte dels auxiliars d'educació especial, a l'IES Matarranya han tornat els vells fantasmes de l'assignatura de català. De fet, l'associació de mares i pares Clarió està en peu de guerra per la forma que s'està impartint l'assignatura a primer i segon de l'ESO. I és que amb l'aplicació de la nova llei d'Educació (coneguda com a LOMLOE), llengua catalana s'està donant com a optativa, a setena hora (fora de l'horari escolar) i amb uns alumnes que no tenen transport escolar i els han de vindre a recollir els pares. Això preocupe les famílies i el futur de l'assignatura, perquè la matrícula ha caigut de manera considerable. De fet, a les poblacions més allunyades de l'IES Matarranya que, per tant, tenen uns viatges més llargs, com ara Massalió, la matrícula i l'interès pel català ha caigut dràsticament. Si a l'últim curs de Primària tots els xiquets cursaven català, ara, a primer curs de Secundària, ningú s'hi matricule. I des de Clarió entenen que el factor setena hora està sent determinant.

Fa uns dies, i coincidint amb la reobertura de l'escola rural a Alacón, el nou director provincial d'Educació, José Luis Castán, es va referir a esta situació. Castán va dir que de cara al pròxim curs escolar «caldrà buscar una solució si la situació actual no satisfà», encara que va recordar també que l'última paraula la té l'institut. Castán va parlar de solucions a curt termini, considerant que «eixes famílies tenen dret a ajudes de transport escolar» per a anar a recollir els seus fills a l'IES Matarranya en eixos dies que fan l'assignatura. Un pedaç que no agrade a Clarió. Primer de tot, perquè encara no s'han abonat les ajudes al transport escolar del curs passat, i les del curs vigent ni s'han publicat. I segon, perquè estes ajudes no resolen la base del problema, que va lligat a la caiguda de la matrícula. De fet, les dades preocupen molt, sobretot si se comparen amb les dels altres instituts de la Franja, els quals ensenyen català dins de l'horari lectiu. Com a solució, l'associació de mares i pares Clarió s'ha fixat en l'experiència de Tamarit de Llitera, que té dos hores més de classe a la setmana per encaixar l'optativa de català. Això no convenç a l'institut.

Mocions des del territori

Des de l'associació Clarió recorden que esta realitat afecte a primer i segon de l'ESO, però condicionarà els altres dos cursos de secundària. De fet, si els estudiants no fan català en els dos primers cursos de secundària, no acaben rebent les competències lingüístiques corresponents. Algunes poblacions del Matarranya també s'han pronunciat sobre esta qüestió, i s'han aprovat diferents mocions per a defensar els drets dels estudiants que volen cursar català al seu institut. Calaceit i Pena-roja han segut els primers en pronunciar-se. Unes mocions que principalment demanen la incorporació de l'assignatura de català dins de l'horari lectiu per a corregir els perjudicis que això provoque a les famílies i els xiquets que volen aprendre la seua llengua, evitant també la segregació entre estudiants. Tot i que la forma de donar l'assignatura de català a l'IES Matarraña no és el principal motiu, hi ha famílies de Queretes i Calaceit que estan portant els seus fills a estudiar a Batea. Des de l'alt Matarranya, algunes famílies del CRA Tastavins que tenen xiquets a la Primària també valoren saltar la frontera i portar els seus fills a l'IES Els Ports de Morella.

L'any 2013 Clarió ja reivindicava la nostra llengua. Deu anys després, eixos xiquets ja són a l'IES.
CARLES TERÈS

Membrado, en lo despertar d'una època

//Ramon Mur

L'exposició 'Genuino de la tierra', dedicada al centenari de la mort de Juan Pío Membrado Ejerique (1851-1923) i oberta a Alcanyís, suposa un viatge al passat del Baix Aragó en el pas del segle XIX al XX. En aquell moment es produí un moviment conegut com a regeneracionisme i que va tindre alguns representants de renom a la nostra comarca. Un d'ells fou, sens dubte, Juan Pío Membrado, clau en el despertar d'una nova època.

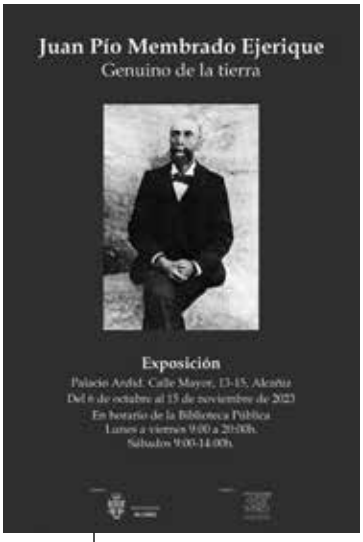

Cartell de l'exposició
ARXIU

Després de 41 anys estudiant la vida i l'obra de Membrado, conegut com 'il·lustre solitari' de Bellmunt, he descobert que queda molt per descobrir sobre una època que resultà apassionant a la Terra Baixa de l'Aragó pels canvis transcendentals que s'hi produïren. Investigar personatges com Pardo Sastrón, Loscos, Vidiella, Taboada, Bardaviu i altres suposa, com ara es diu, posar en valor el desenvolupament integral d'un territori on tot arribava amb el retard d'un ferrocarril que va entrar a Alcanyís el 1895 però que desaparegué el 1973.

La mostra sobre la vida i l'obra de Membrado està oberta a la Biblioteca Municipal d'Alcanyís des del 6 d'octubre fins el 15 de novembre. La coordinadora i comissària és l'arxivera local i historiadora de l'art, Teresa Thomson, que l'ha estructurat en quatre seccions: la primera dedicada a la biografia de Juan Pío Membrado, la segona a les seues obres, la tercera al regeneracionisme i l'última al 'món' on transcorre la seua vida. Tots estos temes s'exposen en un conjunt de làmines i vitrines. Per a les imatges de les primeres s'ha comptat amb el valuós fons fotogràfic de Carlos Estevan Membrado, conservat a l'Arxiu de la Casa Ejerique de Valldesgorfa. Els diferents materials exposats procedeixen majoritàriament de l'Arxiu Membrado, ubicat a la seua casa natal de Bellmunt de Mesquí, complementant-ho amb volums i documents de l'Arxiu-Biblioteca Municipal d'Alcanyís.

Amb motiu de l'any del centenari del traspàs de Membrado, s'han organitzat d'altres actes com la projecció del curtmetratge *El porvenir de mi pueblo* de Miguel Santesmases, seguit d'un debat que tingué lloc durant la Setmana Cultural de la vila, el passat mes d'agost. Per a commemorar també el centenari es publicarà properament un llibre sobre l'epistolari de Membrado, que recopila cartes rebudes entre 1894 i 1923. L'obra es titularà *Cartas a Bellmunt* i els seus autors són el filòleg José Domingo Dueñas, de la Universitat de Saragossa en el campus d'Osca, i l'historiador Carlos Serrano, director de 'Rolde de Estudios Aragoneses' que editarà l'obra. Al mateix temps, l'Instituto de Estudios Turolenses (IET) té en llista d'espera la traducció al català que l'escriptor Juli Micolau ha realitzat de la primera novel·la *Sadutija. Anales secretos de la casa Membrado*, publicada el 1990 pel Centro de Estudios Bajoaragoneses (CESBA).

SE VA SOLSINT

Pinus alepensis // Patrici Barquín

Lo meu pare sempre s'ha pres les qüestions de la vida molt seriosament i, potser per això, té una sensibilitat desmesurada, si és que hi ha mesura capaç de quantificar la sensibilitat. I va ser eixa seriositat i eixa sensibilitat les que li van portar a plantar un arbre per cadascun dels fills que li van néixer. Així ho va fer i així ens ho explicava a la meva germana gran, a mi i al meu germà petit, cada dia que ens duia en ell a regar cadascú lo seu arbre. Regàvem amb l'orgull de tenir un alter ego vegetal, i ho fèiem en la mateixa il·lusió que vivíem la vida: amb tot per fer, tot per somiar i tot per créixer.

Los arbres van continuar creixent amb nosaltres, però en un moment dramàtic, un d'ells va declarar-se en rebel·lia. Va començar a estendre llargs i grossos camals cap al sentit contrari del seu creixement habitual; va continuar fent una mena de reverència cap a la casa del veí fins que de sobte va deixar caure, en tota la seua ràbia, la branca més grossa sobre la teulada. Però eixa rebel·lió no va acabar ast í, el pi va seguir desmembrant-se i dixant-se caure a sobre de l'edificació del veí que, sense entendre res del que estava passant, patia la fúria d'un arbre que havia perdut lo senderi.

En realitat, l'arbre estava plorant la pèrdua del seu alter ego. I és que el meu germà petit, lo fill petit del meu pare, tal i com explicava el mateix pare, es va cansar de viure i un maleit dimarts de setembre va desaparèixer, sense avisar, de les nostres vides.

En realitat, sento que així é com va transcorrent la vida. Després d'anys de viure, soc testimoni de la caiguda de molts arbres al meu voltant. Uns propers, d'altres una mica més llunyans. N'hi ha que cauen fent un soroll ensordidor i n'hi ha que cauen com les ales perdudes d'una palometa, suaument, ballant al ritme de l'aire i parant-se a terra silenciosament, sense fer-se veure. Però al final em queda la sensació d'estar-me convertint en un vell arbre amb la crosta imperfecta i endurida. Un vell arbre que, plantat a un bosc cada cop més buit, ha d'encarar les tempestes i la calor eufegant a un clar no desitjat, agon, a pur de caure arbres, la vida resulta més i més complexa de mantenir per més que la fusta dels arbres morts deixen lo terreny adobat pels que quedem i per més que les arrels siguen cada cop més fondes. Ara que tot això són cabòries, perquè això de la vida encara ho anem solsint.

Cinga Fòrum 2023, a ritme de jota

//Redacció

Amb el títol «Patrimoni etnomusical a la Ribera del Cinca: lo ball tradicional», dissabte 30 de setembre es va celebrar a Fraga, en la seu de la Comarca del Baix Cinca, una nova edició del Cinga Fòrum, una jornada monogràfica que convoca anualment l'IEBC sobre un tema d'interès comarcal.

La matinal va començar amb la ponència «El "ball tradicional" a l'Aragó entre els segles XVIII i XX: una proposta de classificació dels gèneres etnocorèutics», a càrrec del filòleg alacantí i investigador del folklore Lluís-Xavier Flores, que va explicar la distinció entre dansa —manifestació de caràcter ritual i lligada a una festa concreta—, ball —manifestació de caràcter espontani— i els anomenats balls de plaça —amb cert caràcter ritual però oberts a la participació general, com ho és el ball de coques—, per tot seguit esmentar les múltiples i diverses manifestacions festives musicals que han existit tradicionalment en tot el territori aragonès. A continuació, Jordi Florensa Mançaneta, membre de la Rondalla de la Peña Fragatina, va donar compte dels resultats del treball de camp que està portant a terme un equip de gent d'aquesta agrupació folklòrica per rescatar de l'oblit les manifestacions musicals (ball, música i cant) tradicionals de la Ribera del Cinca, entre les quals va destacar la documentació i els testimonis que han ajudat a determinar la identitat del "mític" gaiter de Les Casetes (Miralsot, al terme de Fraga) i a descobrir que el que tocava era per tipologia un sac de gemecs.

Taller de ball per Miquel Flores
PEP LABAT

Jordi Florensa Mançaneta
PEP LABAT

Com a contrapunt a les intervencions més relacionades amb el nostre territori més immediat, el toledà historiador de l'art i gestor de patrimoni Julio César Valle va explicar tots els elements que cal tenir en compte per elaborar la candidatura de la jota com a patrimoni cultural immaterial de la UNESCO, que coordina, i a la qual s'hi han sumat 15 de les 17 comunitats autònomes que constitueixen l'Estat espanyol.

Havent dinat, en la sala d'actes del Centre de dia, l'alacantí estudiós del folklore i professor de ball tradicional Miquel-Àngel Flores, va oferir un taller de la tríada de balls tradicionals "panhispànics" que són el fandango, la jota i el bolero, amb gran satisfacció dels esforçats participants.

La jornada va constituir una mostra de les variadíssimes manifestacions del folklore musical del nostre territori i de la necessitat d'adaptar-les a una societat canviant si volem mantenir-les vives com a manifestació de pertinença i d'identitat.

NO SOM D'EIXE MÓN

El futur o ja ens podem ben calçar // Francesc Ricart

Confesso que no havia posat gaire atenció a l'excel·lent entrevista al número d'abril de l'amic Màrio Sasot a Ignacio López Susín, el director general de Política Lingüística a qui l'IEBC havia atorgat el Premi Franja 2022. Hi ha coses ben sucoses que, en qualsevol cas, mostren un director general implicat en la fenya i sensible pel panorama lingüístic, és a dir, com cal. Avui, amb tan poc temps pel mig, un s'adona com la política pot marcar la vida... En el destacat de l'entrevista, hi diu: «No s'entendria en 2023 un Aragó que no pogués autogovernar-se». En pocs mesos, amb el govern a mans de la dreta després de les autonòmiques d'aquest mes de maig, tal com ha passat al País Valencià i a les Illes, aquests mots pareixen premonitoris: no s'entén que avui «l'autogovern» dels territoris de l'àmbit de la llengua catalana siga ben hostil a un dels senyals identitaris, la llengua catalana... Ja hem anat coneixent com les gasten els qui governen (PP i Bocs) de fa poc a València i a Palma amb toreros culturals (oxímoron de calaix) i actuacions molt perilloses per a la nostra llengua comuna, com l'anul·lació del requisit del coneixement del català per a accedir a l'administració a les Illes; o la desídia manifesta del Consell Insular de Menorca decidint el canvi de la Fira del Llibre en Català de Menorca per una «fira de llibres menorquins», on es veu clarament el pa que s'hi dona.

No ens queda sinó que restar amatents al comportament del govern de Saragossa on també campen els de les sigles dretanes i no deixar-nos colar res que atempte contra els avenços —ben minsos, per cert— del català a la Franja i estronque l'optimisme de López Susín al final de l'entrevista de Sassot sobre la salut del català en la vida quotidiana: «Si es continua per aquesta línia, no tinc dubte que el català es mantindrà viu», acaba el director general, driblant l'entrevistador.

Abans de tancar, i com a mostra de l'autoodi que ens envaeix a la Franja i que facilita actuacions com les que hem esmentat, no em puc estar de reproduir les paraules que ha deixat anar davant els mitjans el cardenal arquebisbe de Barcelona: «Parlo malament el català perquè sóc de la Franja»... I «olé»!, que diria aquell.

(Un record per a Carme Junyent, aquesta sàvia que tanta falta ens farà als qui parlem la llengua de Fraga fins a Maó.)

La mel, de Mequinensa a Damasc

// Berenguer de Mussots

Entre el 30 de setembre i el 8 d'octubre s'ha dut a terme a Mequinensa tota una sèrie d'activitats al voltant de l'univers de l'abella a càrrec de l'associació cultural local Coses del Poble dins del marc de Kultura al Karrer 2023. Entre aquestes activitats cal comptar l'exposició de l'apicultura —pretèrita i present— «De Mequinensa a Damasc» a propòsit de les eines i els estrits tradicionals i actuals, acompanyats de nombrosos plafons didàctics i descriptius de la història, el comerç i el lèxic relacionats amb el món de l'abella. Uns plafons confeccionats a partir dels textos, recollits en el catàleg de l'exposicíó, redactats per Miguel Ibarz pel que fa a la mel i l'abella a l'antigor; per Jacinto Bonales sobre el comerç de la mel de Mequinensa al llarg i ample del mediterrani medieval, de Mequinensa a Damasc i el Magreb; per Hèctor Moret sobre el lèxic mequinensà de l'apicultura tradicional; i la publicació pòstuma del text *La colmena* de Paquito Copons.

Cartell i imatges dels diferents actes
COSES DEL POBLE

També cal esmentar la xarrada «Les abelles i la mel» a càrrec de Carlos Sanjuan, de l'empresa melera i mequinensana La Galinda, a propòsit de l'apicultura moderna i la comercialització dels productes de l'abella. I per finalizar aquesta breu nota, només ens cal esmentar la realizació de diversos tallers de confecció manual de veles, espelmes, per la canalla escolar i extraescolar.

U12

Metàfora melosa // Esteve Betrià

En aquesta mateixa pàgina, en Berenguer de Mussots ens informa, amb una breu anotació, sobre l'exposició «De Mequinensa a Damasc» i també sobre diverses activitats relacionades amb el món de l'abella, com ara l'apicultura moderna i la tradicional.

En la columna «Paraules meloses», publicada en el número 74 (març, 2008) de *TdF*, reflexionava a propòsit de les sensacions que m'havia provocat la lectura atenta d'un poema de Salvador Espriu —el XXI del llibre *Final del laberint* (p. 379) inclòs en les seues *Obres Completes/1 Poesia, 1*, Barcelona: Edicions 62, 1985— que si bé és més que probable que ja l'hagués llegit anys abans, ara, amb una mirada més treballada, prenia per a mi un valor insospitat, i proper. El poema fa així: «Abelles. Tot l'eixam / tancava dintre l'arna. / És el fonell del buc / de pedra molt pesada. // La terra del bancal / la son dels bous llaurava. / Espona has de bastir / de pedra perdurable. // Amb sang he volgut fer / una cançó de marbre. / I l'esborra la pluja, / paraula per paraula. // La llosa de l'oblit / a poc a poc va caure. / Ni el llarg plorar dels morts / mai més no podrà alçar-la».

A la part final del poema precedent, el XX (p. 378), ja m'havia topat amb algunes paraules meloses: «Era portada en ales de paraules, / paraules mai no dites, / abelles resplendents. // I jo les seguia / fins al jardí llunyà, / i faig entrar l'eixam / endins de l'oblit, / i fonello ja per sempre més el rusc».

Però, què hi trobava fa quinze anys de singular en aquests poemes? Què és allò que encara ara em crida l'atenció? Doncs que algunes de les paraules formen part del camp semàntic del món de l'abella i la mel, tot plegat una dolça metàfora en què es barregen mots, en principi, mequinensans: 'bancal' i 'espona', als quals hi puc afegir 'abelles', 'eixam', 'fonell' —inclosa la forma verbal 'fonello' (= cloc, tanco)—, 'buc' i 'arna', amb un total de vuit paraules, sis clarament dins del camp semàntic de l'abella tot i que n'hi ha tres, 'arna', 'buc' i 'rusc', són geosinònimes. La primera, 'arna', més general en el català nord-occidental, —i pròpia del parlar de Mequinensa—, mentre que les altres dues, 'buc' i 'rusc', prou freqüents en el català central —en principi del català de S. Espriu o, si més no del català d'Arenys de Mar, el poble d'origen del poeta— amb què és designat, d'acord amb en el diccionari de l'IEC, l'«habitacle d'una comunitat d'abelles constituït per una estructura fabricada amb cera i formada per nombroses cel·les hexagonals», o bé el «clos artificial destinat a allotjar un eixam d'abelles que permet fàcilment l'aprofitament de la mel i de la cera que elaboren», és a dir una 'arna', un 'buc', un 'rusc'; i encara, entre altres, podem afegir-hi la 'casera' mallorquina.

Inauguració del pou de gel del Cegonyer

// Rosa Arqué

L'any 2020 va quedar marcat a la nostra memòria com a l'any més fort de la pandèmia de la COVID-19, ara bé, afortunadament, al nostre territori també es van produir episodis que entraran a formar part de la nostra memòria col·lectiva d'una manera més positiva. Per exemple, una petita part dels habitants de Fraga, concretament els que vivíem al Cegonyer, vam haver de confinar-mos a casa, al mes de març, sense saber què passaria amb aquell forat que havia aparegut a la plaça principal del municipi cap a finals de gener. Segons deien, n'hi havia una fuga d'aigua que havia amerat el terreny i la part sòlida de la plaça (aquelles rajoles roses!) no va aguantar i es va afonar. Durant aquells mesos, quan els veïns eixíem als balcons a aplaudir o a prendre l'aire, miràvem com els moixons, els gats i les herbes anaven colonitzant aquell pou que feia quatre dies estava amagat davall de la plaça.

Ara ja sabem que el monument que va aparèixer de repent, després de més de dos segles amagat, era un pou de gel, enorme, de 8 metres d'amplària i 10 de fondària, que va ser construït l'any 1616. Un pou de gel al mig de la plaça més important de la Fraga actual, però als afores de la Fraga del XVII, això no ho hem d'oblidar perquè pot ser una de les causes de la poca vida útil que va tindre el pou i de la poca presència a la memòria de la gent. Si us interessa el tema dels pous de gel, a Fraga n'hi havia 3, us recomano el llibre de l'Aránzazu Montaner Satorres, Pous de gel de Fraga, tres segles d'història, editat per l'IEBC-IEA.

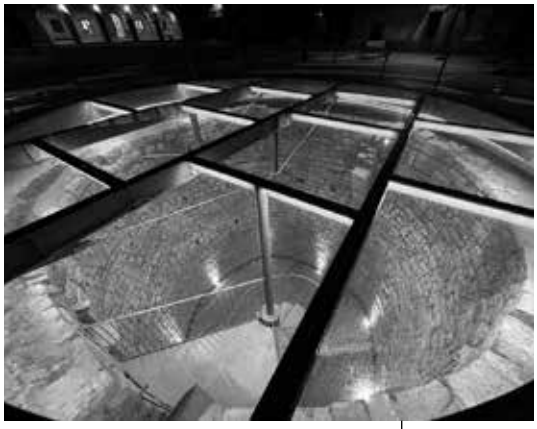

Vista interior del pou il·luminat

AJUNTAMENT DE FRAGA

La pandèmia va afluixar, es va presentar el projecte de l'obra i va començar un camí complicat i lent perquè s'havia de coordinar la normativa de Patrimoni, la protecció del pou i la reforma de tota la plaça. Finalment, es va arribar a un punt que convenia més o menys a tothom i van començar les obres, que van acabar a finals del mes de setembre del 2023, justet un dia abans de la inauguració que va tindre lloc el dia 29.

Així que lo pou de gel, qualificat de bé d'interés cultural (BIC), ja està rehabilitat i ha quedat a la vista davall d'una coberta de vidre. El dia de la inauguració, els tècnics van recordar que el que s'ha fet és una neteja de les pedres i la instal·lació d'una escala per a poder baixar i observar les parets del monument tal com les van construir al s. XVII. La intervenció ha suposat la reurbanització del Cegonyer, el desplaçament de l'estàtua de La Fragatina i la peatonalització d'una part del conjunt urbà, un canvi important al cor de Fraga que us invitem a visitar.

Exterior del pou, davant l'Ajuntament

AJUNTAMENT DE FRAGA

ENTRE DOS AIGÜES

Cine i un poema des del meu poble // Marina d'Algars

Avui em situo a l'Argentina. Un bon amic em va parlar de *La noche de los lápices* (a YouTube). És una pel·lícula argentina dramàtica-històrica dirigida per Héctor Olivera que es va estrenar el 4 de setembre de 1986. Recrea el succés real conegut pel mateix nom: el setembre de 1976, durant els primers mesos de l'última dictadura militar argentina, set adolescents de la ciutat de La Plata van ser segrestats, torturats i assassinats per demanar un bitllet estudiantil. (Més informació a Wikipèdia que ho sap quasi tot). La pel·lícula m'ha fet pensar i repensar fets que ja coneixia; i d'altes formes de tortura i de violència, contra les dones i els homes. Com últimament estic més poeta que narradora, permeteu-me que avui us deixi un poema.

> L'oficial l'observava a la dutxa: / els seus pits verges sota la camisa mullada, / els seus mugrons eriçats per la fredor de la por, / el seu pubis tremolós i les mans lligades a l'esquena. // Lasciu fins al límit, / l'empenyia cap al seu despatx. / Endins una pudor d'homes morts / penetrava entre les seues cames i ascendia fins a la seua boca, / per a esclatar en la bena dels seus ulls. / Després era arrossegada, sobre una catifa de vòmit i de sang, / fins a la cel·la de càstig. / L'escena es repetia en cada torn. / Com ella, set estudiants, van ser tancats en cambres / on van incendiar les seues pells amb cigars, / on van emmudir a crits la seua esperança, / on a cops van deformar els seus llavis / fets per al bes i per al cant. // Malgrat el dolor, / cantaven sota el pes de marxes militars. / Van transformar els seus cossos, / però, no van aconseguir destruir les seues ànimes. // Reyna va ser llançada a l'oceà / després arrencar-li el fruit dels seus violadors. // Reyna sota l'aigua, l'últim que va veure / va ser el silenci d'una lluna blanca.

Per acabar, no oblideu que el 25 de novembre també tenim molts poemes per llegir, malauradament.

PANXO SÁNCHEZ, VOCALISTA I COMPOSITOR DE ZOO

«Veig la llengua catalana molt viva al Matarranya»

// M. Jiménez, R. Lombarte, L. Rajadell

Panxo Sánchez, nascut a Oriola (Baix Segura / la Vega Baja) el 1982, és el vocalista i compositor de Zoo, la banda valenciana més carismàtica del moment. Germà del també músic Pablo Sánchez —cantant i compositor de La Raíz i Ciudad Jara—, va participar molt activament a la presentació de Zoo Il·lustrat, un projecte que reuneix pedagogia, música i concienciació lingüística, els passats 30 de juny i 1 de juliol a Pena-roja. Va oferir un taller de rap per als xiquets mentre el poble s'omplia de color i música… en valencià.

Panxo a Pena-roja
LLUÍS RAJADELL

El líder de la banda valenciana Zoo va ensenyar als xiquets de Pena-roja a rapejar dins de la presentació de Zoo Il·lustrat, la cara educativa del grup més en forma del panorama musical del País Valencià. Panxo Sánchez ha aconseguit l'èxit amb una acurada combinació de música electrònica, hip-hop i tocs jamaicans. Després d'omplir el Wizink de Madrid i el Palau de la Música de Barcelona, Zoo para una temporada, però, a la tornada, podria passar-se pel Matarranya.

Com acaba Zoo, un grup de música, fent una proposta pedagògica?
El projecte de Zoo Il·lustrat, que és el que hem vingut a presentar ací, el lidera, s'encarrega i el va emprendre Ricard Tapera, que no forma part de la banda com a músic, però és un amic nostre que està molt vinculat al món de l'educació i de la pedagogia. Fa les presentacions, en alguns llocs va acompanyat d'alguns il·lustradors, fan un mural, fan activitats amb els xiquets... Jo he acompanyat en el que he pogut en esta història del Zoo Il·lustrat, però, la realitat, és que ells són els que s'han servit de Zoo per a fer una cosa molt bonica i una cosa que a nosaltres també ens va molt bé. Ens sentim molt identificats i ens pareix molt interessant. És una manera de compartir el projecte de Zoo i fer-lo més ampli.

Com lliga la música electrònica amb la pedagogia?
L'electrònica és un estil musical més, com podria ser qualsevol altre. Però el grup, des de l'inici, sí que ha estat molt vinculat, més enllà d'un estil musical determinat, a un discurs. Hi ha una manera d'entendre la música que travessa molts estils. Pertanyem a una escena i a una comunitat musical que entén la música com a una ferramenta més de transformació. I en eixe sentit, ens hem vinculat a pedagogies transformadores i a qualsevol història transformadora a què puguem vincular-nos o posar el nostre projecte a disposició. I en este cas ha estat la pedagogia i la il·lustració, que són les disciplines protagonistes de Zoo Il·lustrat. Els il·lustradors d'este projecte entenen les arts plàstiques com una ferramenta de transformació. Al final és una manera de coincidir amb gent que ens coneixem de tota la vida, amb les que hem compartit moltes trinxeres, reivindicacions i històries, però que cadascú ha tirat pel seu camí laboral, professional o vocacional.

Per què ha vingut Zoo a Pena-roja?
Perquè ens van contactar i van mostrar molt interès. Funcionem aixina. Si ens criden per a presentar el projecte, intentem sempre acudir. Però, és de veres que ací tenia un plus d'interès per a nosaltres, per sortir del país i per vindre a un territori que és particular sociolingüísticament i que creiem que sempre es queda un poc oblidat o de costat. Pensàvem també que era important visibilitzar-lo i posar el nostre granet de sorra, portant ací el nostre treball. Considerem que és clau per la nostra llengua i per a vertebrar tot el territori lingüístic.

Per què als xiquets els agrada tant Zoo?
A partir de Zoo Il·lustrat han vingut encara més xiquets als nostres concerts, però ja n'hi havien. Era un cas un poc particular, si ho compa-

res amb altres grups. Nosaltres sempre els hem cuidat molt. Egoistament, li veiem dos potencials. Veiem el potencial que d'ací a uns anys tindrem seguidors i podrem continuar dedicant-nos a açò, però també li veiem el potencial de construir futur i de crear consciència entre la gent més jove. Perquè clavar el discurs a través de la música és més guai i més fàcil, perquè és com posar-li vaselina a la cosa, no? També hi ha una qüestió generacional. Nosaltres som una generació que ja estem començant a tindre fills, o alguns ja fa anys que en tenen. Aleshores, tenim molts amics amb fills que ens escolten. Açò ha sigut un factor important. I després hi ha algunes melodies i també algunes lletres nostres que als nanos els agraden i hi connecten ràpidament. Per exemple, recorde del primer disc, algunes cançons com 'Carrer de l'amargura', que és una historieta, una mena de conte, o la del 'Tobogan', que és una cançó que pot tindre una interpretació infantil... I tenim moltes paraulotes, que als nanos també els mola. 'Ha dit: merda! Ha dit: merda!' També el logo del monet els ha agradat molt i és una cosa que s'identifica molt ràpidament. Se senten seduïts per tot açò, vam tindre eixe encert i la veritat és que estem contentíssims.

Com ha trobat la llengua en el Matarranya?
Molt bé. Ací (Pena-roja) i a Beseit la utilitzen molt. Al carrer se sent a muntó. El que no tinc tan clar és com està la cosa a l'hora de fer gestions i coses així, però la veig viva i molt bé. M'ha sorprès molt.

Quina és la clau perquè un grup en valencià triomfe a Espanya?
La veritat és que jo no ho sé, però sí que crec, com deia abans, que nosaltres pertanyem a un corrent que entén la música com a ferramenta de transformació i crec que hi ha gent en tota Espanya que vol participar d'eixa escena musical. Eixa gent, per les seues condicions polítiques, segurament té més sensibilitat per apropar-se a una llengua que no és la seua. Quan toquem a Granada o Extremadura, normalment és gent que ja s'ha aproximat a grups que canten en basc i que és sensible a estes qüestions. Sí que és de veres que nosaltres hem transcendit un poc més. Segurament som el grup que més ha penetrat. Crec que el nostre valencià és més fàcil d'entendre a la gent castellanoparlant, perquè té més barbarismes i està un poc més castellanitzat que, per exemple, el d'Oques Grasses, que és un grup sensacional però que és de la Catalunya profunda i tenen una parla més tancada. O Antònia Font, que és un grup de Mallorca que per a mi són genials, però m'és complicat fins i tot a mi entendre'ls. Suposo que hem tocat alguna tecla musical o fem un estil que hi ha pocs grups que facen a l'estat espanyol. Un estil de música electrònica, amb instruments de vent i barrejat amb rap. De punk-rock tens milers d'ídols, però de l'estil nostre no s'havia vist molta cosa. És una barreja de totes estes qüestions.

Zoo triomfaría més en castellà?
És una explicació molt gallega la que vaig fer. Jo quan vaig començar, tenia un amic d'un grup molt important que em deia que perquè ho feia en valencià si en valencià t'estàs limitant'. I després, vam traure el primer disc i ho va petar molt. I ell s'havia oblidat d'això i em va dir: "Si lo hubieras hecho en castellano, no te hubieras comido una mierda". I crec que les dos vegades tenia un poc de raó. En el sentit que, quan vam començar en valencià, vam entrar en una escena que hi havia Al Tall i, sobretot, els més recents: Obrint Pas, La Gossa Sorda, Orxata... Vam arribar i ja teníem un públic. Hi havia públic en qualsevol concert del País Valencià. En qualsevol concert de festes del poble hi havia concerts en valencià. Allò era el típic: tocaven tres grupets i la gent anava. Independentment de qui tocava, la gent anava per militància. Això, a nosaltres, ens ho va facilitar molt. Ara, quan pense on hem arribat, dic «si ho haguérem fet en castellà podríem haver pegat el salt a Llatinoamèrica». Grups de la nostra escena, que fan música en castellà, toquen a Mèxic, Argentina... Fan gires per allà, que els funcionen molt bé. A nosaltres ens és molt difícil tocar a Llatinoamèrica, perquè allí sí que això del valencià els pilla molt lluny. En un principi sí que crec que ens va ajudar, però ara a vegades pense... "i si ho haguérem fet en castellà?"

«Tenia un plus d'interès vindre a un territori que creiem que sempre es queda un poc oblidat o de costat»

Es plantegen treure un disc en castellà?
No. Forma part de la identitat del grup. En tots els discos he clavat un tros en castellà o una cançó, fins i tot. Però no. Açò seria un error molt gran. Molta gent ens donaria l'esquena. Tampoc m'apetix. Si algun dia faig alguna cosa en castellà, no ho faré com a Zoo. Però tampoc renuncie a fer alguna cosa en castellà perquè, de fet, és la meua llengua materna.

Veurem Zoo actuar al Matarranya?
No paren de dir-m'ho estos dies pel carrer (mentre es feia la presentació de Zoo Il·lustrat a Pena-roja). I a mi m'encantaria. Cal mirar-ho, perquè ara som molta gent i hem de valorar moltes coses. A mi sí que m'agradaria molt. L'any passat vam tocar a l'Alt Millars, que és una zona complicada de Castelló, pel tema de la llengua, i una zona també un poc despoblada, i va ser una experiència de les millors que ha viscut el grup. Ara estem en un moment que ens apetix viure este tipus de coses. L'ambició que hem tingut tots aquests anys de 'sempre més', això també s'ha parat. L'any passat vam fer el Palau Sant Jordi i tenim un poc la sensació que el grup, en eixe camí, ha tocat sostre. Ara volem trobar altres coses i altres maneres de funcionar que ens facen més feliços, més enllà de les xifres. Al final, per a mi, vindre ací un cap de setmana és una experiència de conèixer altres coses. I això és gràcies al grup. Tenim ganes de fer servir el grup per açò, per aprofitar les coses que ens regala.

Tenen pensat parar. Zoo, tornarà?
Sí. Tornarà, però no sabem quan. Per açò, el tema del concert al Matarranya és complicat. La idea és a final d'any parar i tornar més endavant, però no volem posar-nos dates.

Celebració del MAR Festival a Alcampell

// Pep Espluga Trenc

El dissabte 14 d'octubre es va celebrar a Alcampell el IV MAR Festival. Malgrat el seu nom, no va ser pas una fira marítima, sinó que es tracta d'un acrònim que respon a "Mujeres Artistas Rurales", una associació molt activa que cada any organitza una trobada en un poble d'Aragó amb la finalitat de mostrar les activitats d'un bon nombre de dones artistes provinents de l'àmbit rural.

A primera hora del matí els carrers d'Alcampell ja s'havien convertit en un formiguer de gent vinguda d'arreu d'Aragó que deambulava amunt i avall. A la plaça de l'església i al carrer principal s'hi va instal·lar un mercat artesanal que va estar molt actiu durant tot el matí. En paral·lel, es va obrir una exposició d'art col·lectiva a la Casa de la Cultura. Mentrestant, una pintora va iniciar la pintada d'un gran mural en una paret del carrer de la Font.

Cap al migdia es van fer espectacles de titelles, així com una sèrie de tallers de hula-hoop, de modelat de fang, de macramé, de pirogravat i d'origami. També es va fer una interessant xerrada sobre "El llenguatge del poder a través de la música", en la que es va posar de relleu com el patriarcat i el capitalisme es presenten com a coses naturals a través de les cançons més mediàtiques.

Per la tarda les activitats es van traslladar a dos indrets diferents. Primer, a l'ermita en runes de Santa Margarita s'hi va fer un taller de plantes medicinals i un concert de la tamaritana Riba Soul, amb gran èxit de públic. Després, al recinte de les escoles hi va haver un generós espectacle d'acrobàcies i equilibrisme, amb teles (María Resa), hula-hoop (Ángela Escribano), anelles (Tintilaina), teatre (María Sancho) i malabars de foc (Meraki). Seguidament es va fer un bingo musical (en el cartonet calia ratllar els títols de les cançons que anaven sonant) i una rifa per a recollir diners per a l'associació MAR. Els actes van continuar després de sopar, amb un concert punk-rock a càrrec de "Las Guindillas" i amb una sessió de la DJ Luna Roja fins a les tres de la matinada.

Era la quarta edició del festival i va aplegar un bon nombre de creadores rurals d'Aragó. Les tres primeres es van fer a Castelflorite (Monegres), Magallón (Campo de Borja) i Cantavieja (Maestrat). Esta vegada va tocar a la Llitera, motiu pel qual Alcampell es va veure ple de gent d'arreu amb ganes de gaudir d'un cap de setmana farcit d'activitats, converses i balls. Tot plegat amb un aire molt alternatiu i força engrescador.

Concert de Las Guindillas
J. ESPLUGA

L'associació MAR es va crear l'any 2021, en el marc de la celebració del Dia Internacional de la Dona Rural, amb l'objectiu d'integrar el major nombre possible de creadores rurals, per tal de fer xarxa i promocionar els seus treballs, visibilitzar-ne les seues realitats, desenvolupar projectes en comú que contribueixin a dinamitzar el medi rural i reduir la dependència cultural de les ciutats. Podeu trobar més informació sobre les seues activitats al web https://mujeresartistasrurales.es. Com deia Mari Carmen Pérez, la regidora de cultura que va portar Leonard Cohen a Binèfar l'any 1988, de la mateixa manera que estem acostumats a desplaçar-nos a les grans ciutats per a veure-hi espectacles, també mos podem desplaçar als pobles petits.

ESPARPILLANT PARAULES

Conservar // Roberto Albiac

Pel foradet del contenidor verd van caent les botelles que tenia a la galleta del vidre, sinto com impacten contra el contingut i el soroll estrident me fa aguaitar: pots abandonats xafats, que trist... La de voltes que ham seguit lo ritual a casa, en acabar de cuinar un plat de llegums, d'embotir l'espart ensabonat en la cullera i dixa'l «ben llimplo», com qualsevol peça del «fregote»; de tornar a la vila, com a estudiant, carregat dels tàpers i dels pots buits acumulats al rebost; d'anar a la tenda en mostres de taps vells a compra'n perquè s'havien fet malbé reutilitzant-los.

Quantes hores invertides, fent de formigueta, durant aquelles setmanes maratonianes en què el fruit abundant havie madurat tot alhora. Aquella taula rodejada de caixetes de tomata, los bocins pelats, apretats una miqueta per a traure suc i les llavors escorregudes damunt de draps, reservades per a la pròxima plantació. Les galletes metàl·liques de pintura aprofitades com a olles de conserves bullint, sobre flames de gas, entre paper de diari banyat. Aquelles peres, o les presquilles que, travessades pel mig en un tall longitudinal, separàvem com si obrírem un tap, en l'inútil pinyol repelat a una de les parts i que, despullades de borra, batejàvem en almívar. Lo cullerot repartint la llaminera melmelada de prunes, d'albercocs, de codonys barrejats en les potres de meló... i aquell melis infernal que escatxinave les mans del regirador quan lo sucre se fonie entre els bocinets. O aquell ou surant a l'aigua salada mentres les olives emparellades (empeltre o sevillanes) lluïen una corona de timó o de saldoretja.

Quant fato de qualitat disponible durant tot l'any gràcies a un humil recipient de vidre i quanta gana mitigada a costa d'una saviesa heretada durant generacions. Que poc se valoren estes coses en temps de plats prefabricats i plastificats a l'altra punta del món que mos oferixen los supermercats de moda. Conservar i reutilitzar: aniríem millor.

Ruta per Benavarri i voltants

// Pep Espluga Trenc

L'associació AGEOMINLIR va organitzar una interessant jornada de dos dies a Benavarri, el 14 i 15 d'octubre passats, en el marc de la reivindicació per la creació d'un Parc Geològic i Miner a la zona de la baixa Ribagorça i la Llitera alta. És la primera jornada científica que s'organitza i va ser inaugurada per l'alcalde de Benavarri, Alfredo Sancho, seguida de parlaments de Josep Maria Mata i de Sebastià Agudo en representació de l'associació d'amics del futur parc.

Un moment de la ruta
PEP ESPLUGA

El plat fort del dissabte 14 d'octubre va ser una interessant excursió geològica al voltant del nucli urbà de Benavarri. El punt de trobada va ser l'alberg de Benavarri, situat en l'antic convent de Santa Elena, un lloc recentment restaurat i espai immillorable per a fer-hi actes públics.

Només eixir de l'alberg, entre les lloses de les escales de pujada cap al poble, Sebastià Agudo ens va mostrar una sèrie d'icnofòssils, petjades d'animals prehistòrics fossilitzades. L'itinerari va continuar pel centre urbà de Benavarri, amb parades per a comentar aspectes geològics, fins arribar al castell, des d'on hi havia una bona vista de tota la redolada i es va aprofitar per a observar diversos punts d'interès geològic, des de turons i serres fins a valls i cursos d'aigua.

La comitiva va baixar del castell per la part del darrera i es va dirigir cap a una zona d'horts dels afores, amb vistes al que els autòctons anomenen el barranc de les cadolles, que abans comptava amb dues preses molt antigues que servien per a regar una extensa zona d'horta. Des d'allà, l'itinerari va seguir fins a un pou de gel d'enormes dimensions i en molt bon estat de conservació, recentment restaurat per l'Ajuntament, on s'hi han instal·lat una panells bilingües que expliquen el funcionament de la indústria del gel. Els textos en català estan redactats en el dialecte baix-ribagorçà propi del lloc.

L'excursió va passar per la vora del dipòsit d'aigua de boca de Benavarri, situat a la part més alta del lloc i després va baixar fins el barranc que envolta la població pel sud. Una zona que en temps anteriors havia sigut també d'horta, ara majoritàriament abandonada, amb carrerons de murs de pedra força antics. Una mica més avall hi havia un gran aljub (arquitectònicament monumental) i més enllà el llavador municipal, ara en desús, però encara sencer i ben conservat. Des d'allà, la comitiva va fer camí cap a l'alberg de l'inici del trajecte, que estava a tocar.

La jornada va continuar a la tarda amb sengles conferències d'Eugenio Monesma (sobre trulls rupestres de la zona) i d'Antoni Lacasa (sobre fòssils), i es va tancar amb un taller de reconeixement de fòssils. L'endemà, el diumenge 15 d'octubre, la jornada va continuar amb noves conferències que van aportar dades d'indubtable valor científic per a conèixer a fons la zona.

Cal reconèixer l'excel·lent labor que està fent l'associació AGEOMINLIR per a promoure el coneixement de la zona i reivindicar-ne el seu valor. Els moviments socials organitzats ja hi són, i en tots els actes que s'organitzen la població respon de manera molt activa. Només caldria un suport més decidit de les institucions per a què el futur parc acabe per fer-se realitat.

Misteriosos bolets // Vicent Pallarés Pascual

Amb la vinguda de les pluges surten, si les condicions acompanyen, els esperats bolets. Sempre em sorprèn com s'inicia aquest particular procés social amb ells, en el qual, en aquestes contrades, les persones necessiten anar al bosc a cercar-los com si d'això en depengués la seva nutrició.

Que els bolets no estan gaire recomanats com aliment, és una realitat, ja que contenen toxines en major o menor quantitat. També representa una mena de recerca col·lectiva acompanyada de cistells de vímet en què la població, potser, busca alguna cosa més que fongs.

Si mirem el tema econòmic, si no és un bon any, no surt a compte anar a recollir-los. En molts casos la benzina usada per a desplaçar-se els supera el valor del producte i anar a comprar-los al mercat podria ser molt més rendible. Si més no, perquè assegura l'èxit de tornar a casa amb el cistell ple de la varietat desitjada.

Tot plegat em fa pensar en un retorn a un passat molt primitiu en què les persones érem caçadores i recolectores envoltada d'una visió ancestral i màgica que molts pobles mantenen al voltant del bolet, centre de moltes creences i sanacions en moltes cultures.

Ni són humans, ni són plantes, ni són animals, ja que els fongs representen un altre particular i misteriós regne de la natura al qual ens apropen quan arriba la tardor. Unes criatures plenes de propietats que, fins i tot, com intenta demostrar la ciència, es comuniquen entre elles. Tot i això els seus missatges encara romanen desconeguts per als humans. Un vertader misteri al bosc.

900 anys de la consagració de Santa Maria d'Alaó

// Glòria Francino Pinasa

El dia 8 de novembre fa 900 anys que el bisbe Sant Ramon de Roda d'Isàvena va consagrar l'església actual de Santa Maria d'Alaó, sent abat Gausbert:

«L'any de l'encarnació del Senyor mil cent vint-i-tres, a sis dels idus de novembre, el bisbe Ramon de Barbastre, va consagrar l'església d'aquest sant monestir d'Alaó en honor de Santa Maria Mare de Déu, recondint als altars de la Santíssima Verge les relíquies dels beats apòstols Simó i Judes i de Sant Corneli, papa i màrtir. […]»

La història d'aquest monestir, anomenat posteriorment com de Nostra Senyora de la O, ja està datada al 806-814, quan el comte Bigó de Tolosa donà poders al prevere Crisògon per restaurar-lo i ampliar-lo. Així mateix cal recordar la consagració feta pel bisbe Eimeric l'any 977, a instàncies dels benefactors, el comte ribagorçà Unifred —del qual hi ha una làpida de la seua mort al claustre— i la seva esposa Sança. Les seues fonts documentals són molt importants.

Els treballs i esforços de moltes persones, les penúries i la vitalitat que van regnar dins d'aquest antic cenobi alçat enmig d'un bell paratge natural, al costat del riu Noguera Ribagorçana, a l'est, Vinyer i Llastarri, al nord, resguardat per la Roca de Sant Cugat, amb el microclima que envolta la vall de Sopeira, han deixat una gran obra d'art.

Els benedictins, amb el lema «resa i treballa», van habitar durant segles les dependències del monestir fins l'any 1835, en temps de l'últim abat, D. Miquel Aleix Sabater i Argullol. Es conserva part de claustre, desenrunat l'any 2007. La sala capitular, on encara feien les reunions a toc de campana al segle XVIII i part del XIX, ara és la sagristia. L'abadia, on vivia l'abat i fins mitjans del segle XX, els capellans, va ser derruïda i queda un arc original de mig punt. La torre tenia un rellotge restaurat al segle XVII.

Santa Maria d'Alaó a la nit
GLÒRIA FRANCINO

L'església romànica és la parròquia de Sopeira i presenta planta basilical amb tres naus encapçalades pels absis respectius, la nau central és de canó i el cor del segle XVII, al fons, i les laterals, d'aresta, amb els seus pilans, semicolumnes i columnes, amb capitells senzills, ben tallats. També hi són les piles d'aigua beneïda, la pila baptismal d'immersió, d'època visigòtica. Les finestres espitlleres donen la llum necessària per a l'espiritualitat medieval, a la qual transporta la primera impressió a l'entrar a l'església. La joia del monestir és el paviment en *opus sectile* del presbiteri, en colors blanc, negre i roi, amb la figura del peix i dels pans; el terra de la nau central amb pedres de riu dibuixa unes roses de sis pètals. Davall del presbiteri hi ha la cripta amb volta semicircular, on apareix la data de consagració de la mateixa pel bisbe Ramon en honor de Sant Pere i Sant Pau, 16 de setembre, sense l'any; se suposa anterior a la resta de l'edifici; ací serien les restes del temple visigòtic. L'ornamentació exterior als murs i absis, l'escacat i les arcuacions cegues, li donen un toc de llums i ombres especial.

El peix i els pans, paviment de Santa Maria d'Alaó
GLÒRIA FRANCINO

A la cripta es va conservar el cos incorrupte de l'abat, 1669-1682, Benet Latràs, mort a Saragossa i enterrat a la basílica de San Pablo. Popularment conegut com el Cossant «el Cos Sant» té una llegenda (*Temps de Franja*, 23 de gener de 2019). El seu cos va ser traslladat l'any 1725 al monestir i ací va continuar fins que a la guerra de 1936 el van cremar, juntament amb els retaules i imatges de l'església. Aquest any l'Ajuntament ha fet restaurar la urna on va reposar el Cossant i s'ha reproduït en cera la seua figura.

Amb motiu del 900 aniversari se celebren actes des del Museu Diocesà de Barbastre-Montsó, com conferències d'experts els divendres 20, 27 d'octubre i 3 de novembre a les 19;30 h: «El románico de Alaón» per Daniel Rico Camps, «El Cartulario de Alaón» per José Luís Corral Lafuente, «La restauración del monasterio 1975-1983» per Antonio Almagro Gorbea. A Sopeira, el dia 10 de novembre a l'aula de Casa Toni a les 18:00 h es presenta el llibre de Francisco Martí Fornés *Ribagorza. Guía básica de su románico*, i a les 19:00 h s'inauguren dues exposicions fotogràfiques sobre el monestir. El dia 11 al matí, es fa una visita guiada pel professorat i alumnat de la Universitat de Saragossa, a les 18:00 h un concert al monestir a càrrec del Duo Da Vinci. El diumenge 12, se celebra una missa presidida pel bisbe de Barbastre-Montsó, D. Ángel Pérez Pueyo. L'Ajuntament de Sopeira col·labora en les activitats que es fan a Sopeira, juntament amb altres entitats.

Sigrid Schmidt von der Twer, premi 'Franja, Cultura i Territori' 2022

// Carles Sancho

Sigrid Schmidt von der Twer va nàixer a Wuppertal, ciutat alemanya que pertany a l'estat federal de Rin del Nord-Westfàlia, el 1940 en plena Segona Guerra Mundial. La seua infància va ser molt complicada i difícil a conseqüència del conflicte bèl·lic i la dura postguerra. El 1959 estudià dret i el 1967 magisteri. Va treballar com a mestra a diverses viles de Brisgòvia i des del 1974 fins a la jubilació a Wiesenthal, a Baden del Nord. I va ser ací on, en haver d'ensenyar alumnes turcs, va aprendre la llengua dels deixebles per a poder-los ajudar quan calia, i també comunicar amb els pares d'aquests alumnes. Turquia va ser per ella una nació positivament sorprenent, amb una gent molt acollidora on establí vincles forts i permanents, on va passar llargues temporades per conèixer millor la llengua del seu alumnat i la seua cultura força diferent a l'alemanya. A Berlín va conèixer n'Artur Quintana, estudiant barceloní amb qui es casà el 1961, i el 1966, el matrimoni i els seus dos fills, Guiomar i Marc, conegueren el Baix Aragó i el lloc de la Codonyera, on Quintana va decidir fer la seua tesi doctoral sobre el parlar d'esta vila situada a la frontera aragonesa de la llengua catalana. Aquí hi van fer estada molts estius, compartint-los amb Turquia, per treballar en el seu projecte de recerca i, com que els va agradar molt el lloc, s'hi van comprar una casa i, des de la seua jubilació, van deixar Alemanya i van traslladar-se a la Codonyera, on tenen fixada la seua residència.

D'entre els diferents treballs de Schmidt podem dir que va traduir al català, amb el seu marit, el poeta turc Orhan Veli (1914-1950) i ha col·laborat amb n'Albert Roig en la traducció a la mateixa llengua de versos de la poetessa curda en llengua turca Bejan Matur. També ha col·laborat amb n'Artur Quintana en diferents estudis i traduccions sobre les llengües i les literatures aragoneses i catalanes a l'Aragó.

Sempre atenta. Dalt a l'esquerra, el 13 d'agost d'enguany, davant l'ermita de Sant Bernat de Claravall a Torredarques, i a la dreta, a la Gala de l'IEBC de 2020.
CARLES TERÈSS

És una gran aficionada a la fotografia. Ha col·laborat aportant imatges a la gran obra editorial de 6 volums, editada entre 1995 al 2006, *La Codoñera en su historia* i, des del 2007, apareixen les seues fotos en les pàgines d'aquesta revista, que enguany compleix 23 anys, on Quintana publica articles regularment i que complementa Schmidt amb excel·lent material gràfic: reportatges de treballs de camp, d'actes en favor de la nostra llengua, trobades culturals, assemblees i juntes d'ASCUMA, entitat en què el seu marit és president d'honor. Acompanya al seu company a tot arreu amb la màquina de retratar a punt per donar testimoni gràfic del seu activisme cultural compartit. I també col·lecciona imatges dels seus paisatges preferits i de les viles del Mesquí, Matarranya i Baix Aragó.

Ara mateix Schmidt i Quintana tenen en premsa un volum sobre la història de les seues respectives famílies: *Estampes de família (dels 1789 ençà)*, que es publicarà en la col·lecció «Lo Trinquet», de la qual Quintana n'és el director, editada per l'Instituto de Estudios Turolenses. El matrimoni, el passat mes de març, va donar a l'Ajuntament d'Alcanyís la seua nodrida biblioteca particular i l'arxiu fotogràfic i visual amb milers d'instantànies de la col·lecció Schmidt, donació que es farà efectiva després de la mort dels seus propietaris.

Na Sigrid, a Barcelona, vers el 1995.
ARXIU FAMILIAR QUINTANA

25 anys de Softcatalà

// Redacció

Softcatalà, l'associació dedicada a la promoció de la llengua catalana a través de les noves tecnologies, va celebrar el propassat 2 d'octubre el seu 25è aniversari. Aquesta fita no només marca un quart de segle d'innovació lingüística, sinó que també destaca la dedicació de les persones que han fet possible aquesta història d'èxit.

Softcatalà vol fer un reconeixement especial a aquelles persones que han estat la força impulsora d'aquest projecte. Des dels membres fundadors fins als col·laboradors actuals, cadascú ha aportat el seu coneixement i passió per la causa.

Els fundadors de Softcatalà van tenir la visió d'adaptar la llengua catalana a l'era digital i, amb el temps, aquesta visió es va materialitzar en una comunitat de persones compromeses amb aquest objectiu. Sense elles, aquesta història no hauria començat.

Tant els actuals membres de Softcatalà com els antics són part vital d'aquesta fita. La seva contribució, habilitats i coneixements, així com la seva dedicació, han estat essencials per fer créixer l'associació i mantenir viva la missió de preservar la llengua catalana a l'entorn digital.

Una part fonamental de la història de Softcatalà és la de totes les persones que han confiat en les seves eines per a comunicar-se en català. Els missatges de suport i agraïment de la comunitat d'usuaris han estat una font inestimable d'inspiració per als membres de Softcatalà.

Foto de grup de Softcatalà
BELÉN IVARS

Mirant cap al futur

Aquest 25è aniversari no només és una celebració del passat, sinó també una mirada cap al futur. Softcatalà es compromet a continuar treballant amb la mateixa passió i dedicació per assegurar-se que la llengua catalana continuï sent una part integral de la vida actual. La història de Softcatalà està destinada a continuar, i esperem que tothom continuï formant part d'aquest emocionant viatge.

En aquest sentit, Softcatalà està preparant tot un seguit d'actes arreu del territori i també a la xarxa per continuar donant a conèixer la tasca de difusió de la llengua catalana a les tecnologies.

Podeu visitar la pàgina i fer servir les moltes eines, recursos i serveis que hi ha a la nostra disposició:

https://www.softcatala.org/

DICCIONARI PER A POCA-SOLTES

Castrar // Ramon Sistac

Castrar ve del llatí CASTRARE, i existeix en totes les llengües romàniques. *Capar* ve de *capó*, mentre que *crestar* segurament és la barreja entre la metàtesi «crestar» i l'etimologia popular «tallar la cresta», és a dir la virilitat. Si el capó és un gall, el crestó és un boc capat, i de carn ben fina. Tasteu el crestó en escabetx de la fonda Miralles d'Horta de Sant Joan, o, si teniu influències, el guisat que en fa Tonya d'Unarre (vall d'Àneu) on, si no recordo malament, s'accedeix passant per un cartell que diu «parleu bé, si us plau».

La pràctica habitual de castrar humans s'ha documentat fins al segle XX, si és que la mutilació genital femenina (ablació del clítoris, o infibulació) no és pas una castració... En mascles, va tindre tres focus tardans: la cort imperial de Beijing fins a l'adveniment de la república, la d'Istanbul amb els famosos eunucs del Serrall fins a Mustafa Kemal i el Vaticà. A cal Papa de Roma va acudir, fins ben entrat el segle XIX, una legió de fills mascles de famílies pobres que els emasculaven perquè no canviessen la veu. El darrer castrat conegut, Alessandro Moreschi, va morir just fa un segle: el 1922. Va «perdre la cresta» el 1865 per guarir-lo d'una hèrnia, però això és el que es deia sempre, perquè la castració estava prohibida per les autoritats civils. Les eclesiàstiques ho van fer el 1870, però no van tindre cap impediment per a contractar-lo després, ja que l'operació havia estat feta abans.

És per això (i per algunes coses més) que tinc els meus dubtes sobre la infal·libilitat del Papa. I encara més sobre la dels seus acòlits. Per exemple, quan el cardenal arquebisbe de Barcelona diu que parla malament el català perquè és de la Franja, o que parla "xapurriau", crec que, o no té puta idea sobre què està dient, o té molt *mala* fe (mala, perquè, de fe, no en dubto pas que en tinga).

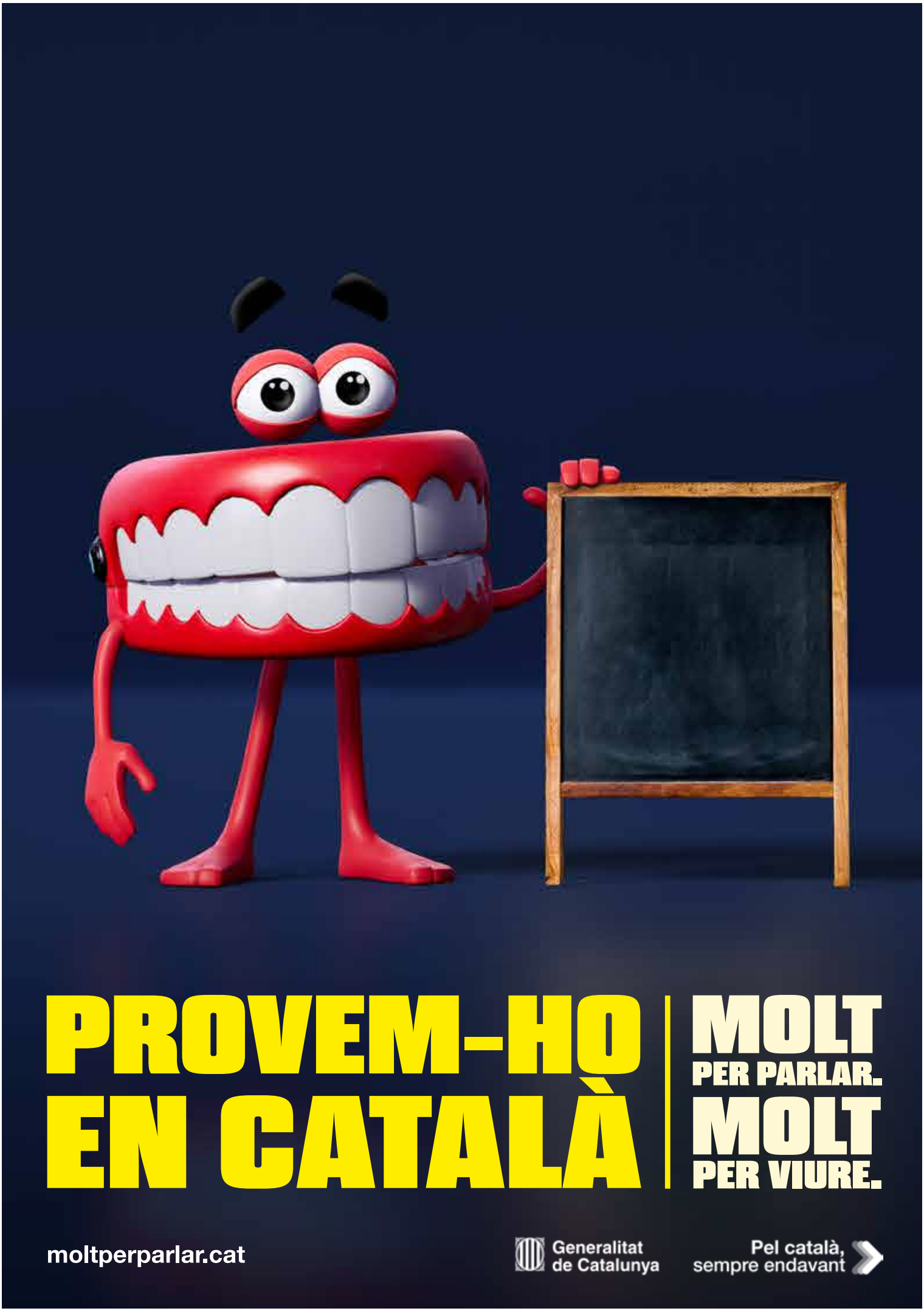
PROVEM-HO
EN CATALÀ
MOLT
PER PARLAR.
MOLT
PER VIURE.
moltperparlar.cat
Generalitat
de Catalunya
Pel català,
sempre endavant

Conveni amb el Justícia d'Aragó

// J. Giralt, J. P. Martínez, M. Moret

L'Acadèmia Aragonesa de la Llengua i el Justícia d'Aragó signen un conveni de col·laboració

El president de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, Javier Giralt, i el Lloctinent del Justícia (en funcions de Justícia), Javier Hernández, van signar el passat 15 de setembre al Palau d'Armijo un conveni marc de col·laboració entre les dues institucions.

L'objectiu del conveni és la col·laboració entre l'Acadèmia i el Justícia d'Aragó per a fomentar l'ús, protecció i promoció del català i l'aragonès com a llengües minoritàries d'Aragó, a través de qualsevol activitat programada entre les dues parts. En concret, es podran programar conferències i cursos, realitzar publicacions, convocar concursos o desenvolupar activitats de caire divers en el marc de l'objectiu general del conveni, així com revisar i traduir els textos que les dues parts considerin d'interès.

A més, l'AAL assessorarà el Justícia sobre temes relacionats amb l'ús correcte de les llengües minoritàries pròpies d'Aragó i amb la seva promoció social. En aquest sentit, la primera col·laboració entre ambdues institucions ha estat la revisió de la redacció en aragonès i en català de la versió que, en aquestes dues llengües, ofereix el web del Justícia d'Aragó (https://eljusticiadearagon.es/el-justicia-en-aragones/; https://eljusticiadearagon.es/el-justicia-en-catalan/); així, en el cas de l'aragonès, s'ha adequat a la normativa ortogràfica vigent, aprovada per l'AAL en abril d'enguany.

Reunió d'una delegació de l'Acadèmia amb la Consellera de Presidència, Interior i Cultura del Govern d'Aragó

El proppassat 15 de setembre tingué lloc a l'Edifici Pignatelli de Saragossa, seu del Govern d'Aragó, una reunió del President, el Secretari i la Tresorera de l'AAL amb la Sra. Tomasa Hernández, Consellera de Presidència, Interior i Cultura del Govern d'Aragó. En aquest primer contacte es va fer una presentació de l'AAL i es van explicar les seves funcions; també es van aclarir alguns dubtes relatius al finançament de l'AAL. A més, va ser l'ocasió de deixar palesa la missió de l'AAL, reconeguda per la Llei de Llengües, pel que fa al reconeixement de l'aragonès i el català dins la nostra Comunitat Autònoma.

Signatura del conveni entre el Justícia i l'AAL
JUAN PABLO MARTÍNEZ CORTÉS

Presentació de l'Acadèmia a la Universitat de Saragossa, en el marc del Encuentro-Taller ICON-MultiMetAr

Els dies 21 i 22 de setembre de 2023 es va celebrar a la Facultat d'Educació de la Universitat de Saragossa el «Encuentro-Taller ICON-MultiMetAr: Descubre la metáfora, libera su potencial y empodérate», coordinat per Alberto Hijazo i Andrea Ariño, tots dos professors d'aquesta universitat i membres del projecte MultiMetAr i del grup ICON, que dirigeix Iraide Ibarretxe-Antuñano.

Jornades ICON-MultiMetAr a Saragossa
KÀTIA BENAIGES

Dins el marc d'aquestes jornades, el 22 de setembre van intervenir María Teresa Moret i Javier Giralt Latorre en representació de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, els quals van oferir sengles conferències centrades en les llengües minoritàries pròpies d'Aragó a un nodrit nombre d'assistents. Va començar la sessió Maite Moret, qui va explicar de forma detallada el panorama de la realitat de l'aragonès i del català a l'Aragó, tant des d'una perspectiva dialectal com sociolingüística. Tot seguit, fou Javier Giralt l'encarregat de presentar l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, explicant-ne l'origen, l'estructura, els acords i els projectes de futur.

Participació de l'Acadèmia a la Jornada «El léxico aragonés del sur de Aragón: 40 años de trabajos de recopilación».

El 30 de setembre l'Acadèmia va participar en aquesta jornada lingüística organitzada a Calamocha pel «Centro de Estudios del Jiloca», on es van presentar, davant d'una cinquantena d'assistents, un seguit de treballs de recopilació lèxica local o comarcal fets en els darrers anys a les terres del sud d'Aragó, així com un recital de poesia i una taula rodona. El programa també incloïa una presentació de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, que va anar a càrrec del seu secretari, Juan Pablo Martínez. La conferència va ser seguida amb molt d'interès pels assistents, els quals van poder preguntar després sobre els treballs i el futur de l'Acadèmia. Va quedar palès l'interès que té l'estudi de la llengua en aquestes comarques, atès el nombre de participants i ponències.

PUBLICITAT

El 23 % dels empresaris pensa que podria operar a l'estranger.*

Impulsem el creixement de la teva empresa amb més de 200 centres d'atenció exclusius

Sabem d'empreses. Sabem de persones.

* Font: Estudi sobre clima empresarial de la Cambra de Comerç d'Espanya.

NRI: 5589-2023/09681.

CaixaBank Empreses

OBRADOR:
El Campell: Partida El Reguer, Pol. Ind. II · Parcel·la 112 - 22560 - Tel. 974 421 101

BOTIGUES:
Tamarit de Llitera: Pg. del Hortaz, 22 - 22550 - Tel. 974 421 874
Binèfar: Avda. del Pilar, n. 4 - 22500 - Tel. 974 120 112

@sarrategourmet
www.chelatssarrate.com